

3 Algemeen beeld van het MKB in de marktsector in 2011 en 2012

In dit hoofdstuk wordt het algemeen beeld van het MKB in 2011 en 2012 geschetst. Eerst wordt ingegaan op de totale afzetontwikkeling. Hierbij komt de betekenis aan de orde van de economische ontwikkeling van de wereldeconomie voor de buitenlandse afzetgroei van het MKB. Eveneens wordt ingegaan op de binnenlandse afzetontwikkeling. Daarna zullen de winst- en werkgelegenheidsontwikkeling in 2011 en 2012 worden geschetst.

Door groei van de wereldhandel, maar ook door een aantrekkende binnenlandse vraag zal de afzet van het MKB in 2011 met 1,75% toenemen. Hiermee wordt het pad ingeslagen van substantieel herstel na de bescheiden groei van 0,25% in 2010 en de zware krimp van 5,75% in 2009. Het herstel in het MKB treedt hiermee belangrijk later in dan bij het grootbedrijf. Doordat het grootbedrijf sterk op de buitenlandse afzet is georiënteerd, heeft het grootbedrijf veel sterker kunnen profiteren van de krachtige groei van de wereldhandel in 2010. In 2010 kwam de groei in het grootbedrijf uit op 3,0%. In 2011 zal de groei in het grootbedrijf met 2,25% nog fractioneel groter zijn dan die in het MKB. De afzwakking van de buitenlandse afzetgroei is hier debet aan. In 2011 zal de wereldhandelsgroei bescheidener zijn. Ook de groei in Europa zal beperkter van omvang zijn onder invloed van overheidsbezuinigingen. In 2011 zullen de groothandel, de industrie en de zakelijke diensten naar verwachting de sterkste groei realiseren. Aan de forse krimp in de bouw komt in 2011 een einde. De detailhandel en horeca zullen in 2011 iets kunnen groeien. De groei zal wel bescheiden van omvang zijn, doordat de consument door de afnemende koopkracht nog wel terughoudend zal zijn.

3.1 Afzetontwikkeling

In 2011 zal het MKB in de Nederlandse marktsector licht herstellen van de gevolgen van de economische crisis. In 2010 bleef de groei beperkt tot 0,25%. Voor 2011 wordt een afzetgroei van 1,75% voorzien. De groei komt voornamelijk voor rekening van de buitenlandse afzet.

Dankzij de groei van de wereldhandel kan de buitenlandse afzet van het MKB in de marktsector dit jaar met 3,5% groeien. Ook de binnenlandse afzet draagt bij aan de afzetgroei in 2011. Vooral de leveringen van bedrijven onderling zullen in 2011 toenemen. Ook de uitgaven door de consument zullen weer iets toenemen. Hoewel het consumentenvertrouwen toeneemt, zal er nog wel sprake zijn van enige terughoudendheid bij de consument. Deze terughoudendheid is een gevolg van de gedaalde vermogens (lagere huizenprijzen), onzekerheid over de bezuinigingsmaatregelen en een dalende koopkracht. De investeringsafzet zal in 2011 weer toenemen. Met name de investeringen in machines, computers en vervoermiddelen herstellen zich. Investeringsafzet zal in gebouwen zullen nog flink onder druk blijven staan. Zo zullen er relatief weinig nieuwbouwprojecten in woningen of kantoorpanden opgestart worden. Bovendien zullen bedrijven nog terughoudend zijn in hun investeringen, mede omdat zij vaak nog met overcapaciteit kampen.

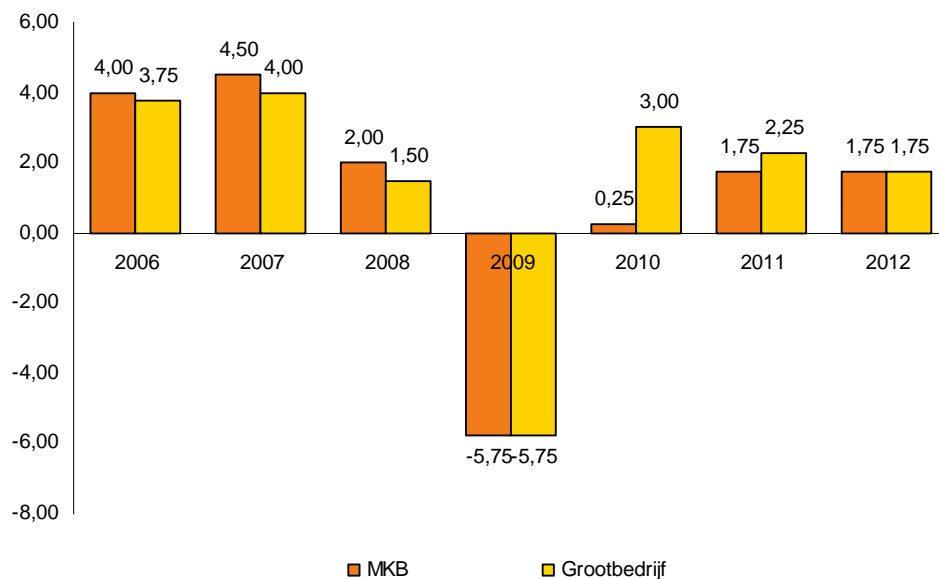
Het MKB is veel sterker op de binnenlandse markt georiënteerd. Zo had het MKB in 2010 veel last van de sterke daling van de bouwproductie (-10%). Ook de daling van de afzet van de zakelijke dienstverlening in met name de eerste helft van 2010, was erg nadelig voor het MKB. Bovendien is de consument in 2010 terughoudend geweest in haar bestedingen. Ook dit jaar zal de consument terughoudend zijn. De consument spaart meer en maakt in haar bestedingen andere keuzes. In de detailhandel zal minder besteed worden aan woninginrichting en doe-het-zelf, maar de afzet aan kleding en elektronica zal enigszins groeien. Ook de vraag naar kleinere en zuiniger auto's zal dit jaar toenemen.

Voor 2012 wordt eveneens uitgegaan van een afzetgroei van het MKB in de marktsector van 1,75%.

Doordat het grootbedrijf veel sterker op de buitenlandse markten is georiënteerd, kon zij in 2010 wel sterk profiteren van de aantrekkende internationale handel. Dit heeft voor het grootbedrijf in 2010 geresulteerd in een groei van 3%. Nu de groei van de wereldhandel minder sterk is en de binnenlandse markt weer groei vertoont, blijft de ontwikkeling van het MKB beperkt achter bij het grootbedrijf.

Voor de internationaal georiënteerde en business-to-businessbedrijven in het MKB zullen in 2012 kunnen groeien. De bouwsector zal weer een lichte groei tonen. Mede door een bescheiden koopkrachtdaling van de consument zullen de detailhandel en de horeca in 2012 maar beperkt groeien.

Figuur 3.1 Economische ontwikkeling van het MKB en het grootbedrijf in de totale marktsector* 2006-2012, mutaties t.o.v. voorgaand jaar in %



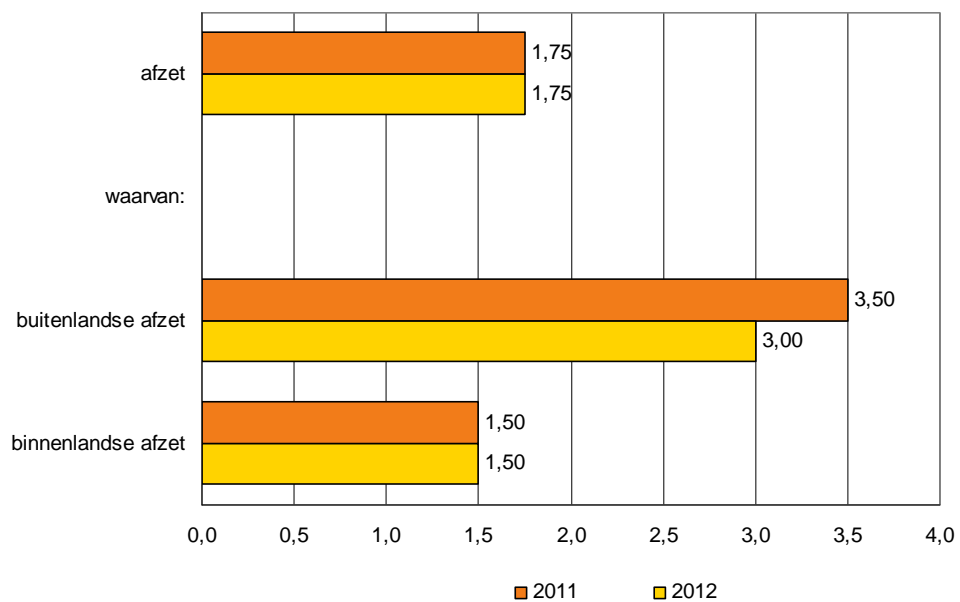
* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder de delfstoffenwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector. Het MKB bestaat uit bedrijven tot 100 werkenden. Het grootbedrijf bestaat uit bedrijven met 100 werkenden of meer.

Bron: Prognose kerngegevens MKB, april 2011.

Hoge uitvoergroei in 2011, maar minder fors dan 2010

De wereldeconomie herstelt zich flink, maar de economische prestaties tussen landen lopen sterk uiteen. Vooral in Azië zijn de groeipercentages van opkomende economieën hoog. Europa en de Verenigde Staten blijven hierbij nog flink achter. In de hoogontwikkelde economieën zijn de staatsschulden als percentage van het bruto binnenlands product sterk opgelopen en staan overheden voor de opdracht om hun overheidsfinanciën op orde te brengen, wat de groei de komende jaren remt. Vooral Duitsland profiteert flink van de krachtige groei in Azië door de sterke graad van industrialisatie. Nederland profiteert hier indirect van als toeleverancier van de Duitse industrie. De totale buitenlandse afzet van goederen en diensten van het MKB in de marktsector zal in 2011 met 3,5% toenemen (in 2010 nog 9%). Voor 2012 wordt een groei geraamd van 3%.

Figuur 3.2 Binnenlandse en buitenlandse afzetontwikkeling van het MKB in de totale marktsector* 2011-2012, mutaties t.o.v. voorgaand jaar in %



* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder de delfstofwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector.

Bron: Prognose kerngegevens MKB, april 2011.

Niet alleen de industrie zal van de exportgroei profiteren, ook de groothandel heeft hier veel voordeel van. In 2011 kan de afzet met 3,75% toenemen. Hier draagt ook de sterk aantrekkende wederuitvoer aan bij. Dit betreft veelal producten die in Azië worden gemaakt. Ook de transportsector kan sterk profiteren van de aantrekkende wereldhandel. Doordat de transportsector ook sterk afhankelijk is van de ontwikkelingen in de bouwsector, remt een negatieve ontwikkeling daarin de groei in de transportsector in belangrijke mate.

Binnen de industrie zijn het vooral de metaalindustrie en de chemische industrie die het sterkst kunnen profiteren van de aantrekkende wereldhandel. Doordat deze sectoren relatief veel investeringsgoederen maken en veel basisproducten, staan deze sectoren vooraan in de rij om te kunnen profiteren van economisch herstel.

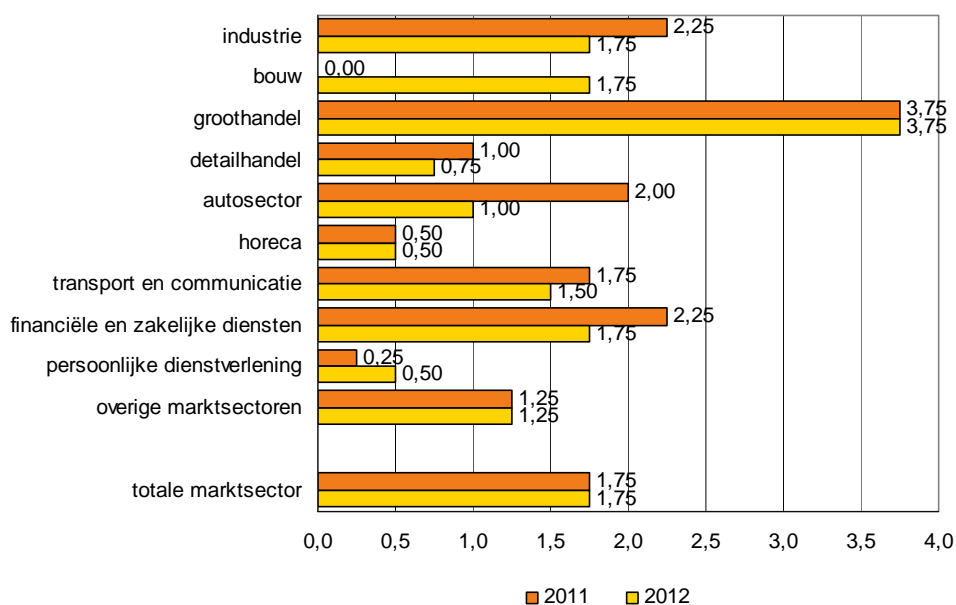
Tabel 3.1 Niveau en volumeontwikkeling van de afzet in 2010-2012, naar grootteklasse

	2010	2010	2011	2012
	niveau			
	(x mld. euro)	mutaties t.o.v. voorgaand jaar in %		
MKB	386	0,25	1,75	1,75
- kleinbedrijf (<10)	156	-0,25	1,75	1,50
- middenbedrijf (10-99)	231	0,50	2,00	1,75
grootbedrijf	514	3,00	2,25	1,75
- middelgroot (100-249)	103	3,50	2,50	2,00
- zeer groot (≥250)	411	2,75	2,25	1,75
totale marktsector*	900	1,75	2,00	1,75

* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder de delfstofwinning, verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector.

Bron: Prognose kerngegevens MKB.

Figuur 3.3 Afzetontwikkeling van het MKB in de marktsector* in 2011 en 2012 naar sectoren, mutaties t.o.v. voorgaand jaar in %



* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder de delfstofwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector.

Bron: Prognose kerngegevens MKB, december 2010.

Na zeer forse daling bouwproductie in 2010, nog geen herstel in 2011
 Vooral sinds de tweede helft van 2009 is er sprake van een sterke terugval in de productie van de bouwsector. De sector heeft nog enige tijd kunnen bouwen op basis van de bestaande orderportefeuille, maar voor veel bedrijven is de orderportefeuille behoorlijk dun geworden. Vooral de utiliteitsniewbouw ondervindt de nadelige gevolgen. Verwacht wordt dat het aantal nieuw te bouwen woningen

in 2011 weer licht zal toenemen. Werkzaamheden gericht op onderhoud blijven licht groeien, maar wel onder de structurele groei van onderhoud. Het bedrijfsleven is nog zeer terughoudend met investeringen, zodat nieuwbouw en verbouw van gebouwen nog altijd zwaar onder druk staan. De bedrijven zullen eerst de financiën op orde willen hebben, alvorens geld uit te geven aan gebouwen. Ook de GWW-sector staat onder druk. Door de verslechterde financiële situatie bij gemeentes zal er sterk terughoudend geïnvesteerd worden. Daarentegen zullen bedrijven en de rijksoverheid iets meer investeren. Doordat de bouwproductie vertraagd reageert op herstel van de conjunctuur, zal in 2012 weer een lichte groei van de productie plaatsvinden.

In de tweede helft van 2010 waren de eerste tekenen van herstel in de zakelijke dienstverlening zichtbaar. Zo nam de vraag naar computerdiensten toe en veerde de uitzendsector sterk op. In 2011 zal de afzet van de zakelijke dienstverlening met een groei van 2,75%, verder herstellen. Vooral de conjunctuurgevoelige uitzendsector zal sterk profiteren van een toenemende bedrijvigheid. Bedrijven zullen terughoudend zijn met het aannemen van personeel, en eerder geneigd zijn te werken met flexibele arbeidskrachten. De andere sectoren binnen de zakelijke dienstverlening zullen vooralsnog een beperkte groei zien. Veel bedrijven hebben hun behoefte aan zakelijke diensten nog eens kritisch tegen het licht gehouden. Architecten- en ingenieursbureaus zijn sterk afhankelijk van de ontwikkelingen in de bouwsector en de investeringsbereidheid van overheid en bedrijfsleven. Pas in 2012 zal hier weer sprake zijn van een lichte groei. In 2012 zal de groei binnen de zakelijke dienstverlening wederom voor een belangrijk deel voor rekening komen van de uitzendsector. De zakelijke dienstverlening zal in 2012 een groei te zien geven van 2%.

Groei consumentenbestedingen nog beperkt

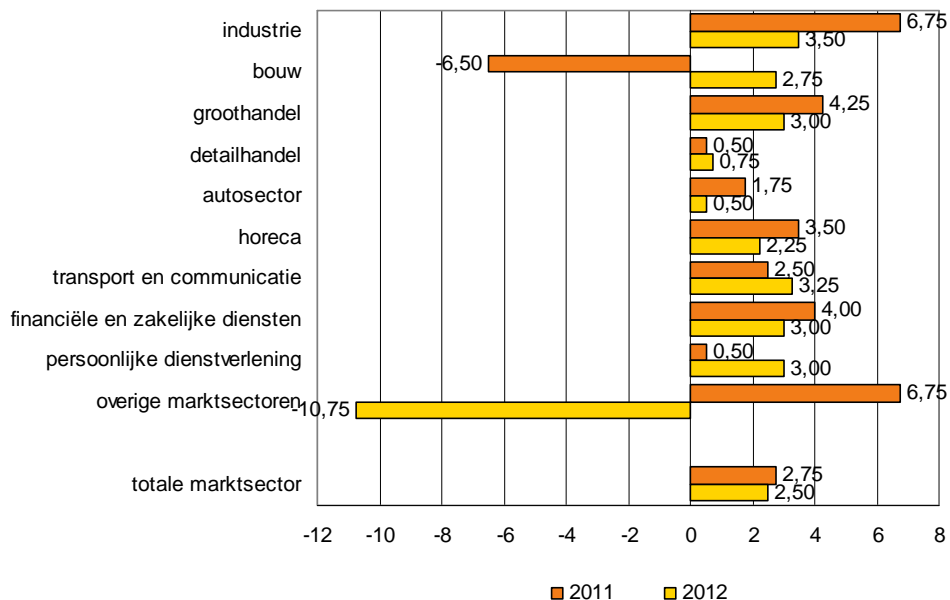
De consumptieve bestedingen zullen beperkt toenemen, dat vooral voor rekening komt van een toename van de vaste lasten (hogere uitgaven aan energie en hogere zorgpremies). Gecorrigeerd voor de vaste lasten is er sprake van een afname van de consumentenbestedingen. Onzekerheid over de nabije economische situatie speelt een belangrijke rol bij de terughoudende opstelling van consumenten in 2011. De koopkracht staat onder druk en de werkgelegenheid groeit nog gering, en dat maakt dat de consument voorzichtig is om luxe of duurzame bestedingen te doen. Ook de afgenomen vermogens door onder andere gedaalde huizenprijzen maken dat de consumentenbestedingen weinig uitbundig zullen zijn. Mede door de op handen zijnde overheidsbezuinigingen zijn consumenten meer geneigd te sparen. Onrust rond de waardevermindering van pensioenen kan consumenten aanzetten om extra te gaan sparen. Vooral bestedingen aan woninginrichting en doe-het-zelf staan onder druk. Dit hangt nauw samen met het fors lagere aantal verhuisbewegingen. De horeca-afzet is drie jaar op een rij (2008, 2009 en 2010) afgenomen. In 2011 zal er weer een bescheiden toename te zien zijn. Vooral hotels/pensions zullen profiteren van toenemende zakelijke bestedingen. De daling van de drankensector zal doorzetten. Ook in de detailhandel zal iets meer worden uitgegeven. Een licht herstel van de werkgelegenheid en een toenemend vertrouwen in de economische ontwikkeling doet consumenten iets minder terughoudend zijn in hun bestedingen.

3.2 Winstontwikkeling

De jaren 2009 en 2010 hebben voor veel bedrijven in het teken gestaan van reductie van kosten, waaronder het laten afvloeien van werknemers. De kostenreductie, die gepaard gaat met de afname van de personeelsomvang, heeft zich in 2010 vertaald in winststijgingen bij diverse sectoren. Andere sectoren, die nog te maken hebben met een dalende vraag, zijn nog geconfronteerd met een winstdaling. Winstherstel zal in 2011 het sterkst optreden in de industrie, de groothandel en de financiële en zakelijke diensten. De winstontwikkeling in de bouw blijft ook in 2011 sterk onder druk staan. Dit is het gevolg van de achterblijvende productieontwikkeling. Gemiddeld zal de winst in het MKB in de marktsector met 2,75% toenemen. De winst van het grootbedrijf zal, met 4,25%, sterker toenemen dan in het MKB. Het grootbedrijf herstelt sterker dan het MKB, omdat het veel meer kan profiteren van de internationale ontwikkeling door de sterke exportoriëntatie.

Voor 2012 wordt voor alle sectoren een (lichte) winstgroei voorzien. De winst in het MKB zal met een verdere economische groei kunnen toenemen met 2,5%.

Figuur 3.4 Nominale winstontwikkeling in het MKB in de totale marktsector* in 2011 en 2012 naar sectoren, mutaties t.o.v. voorgaand jaar in %



* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder de delfstofwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector.

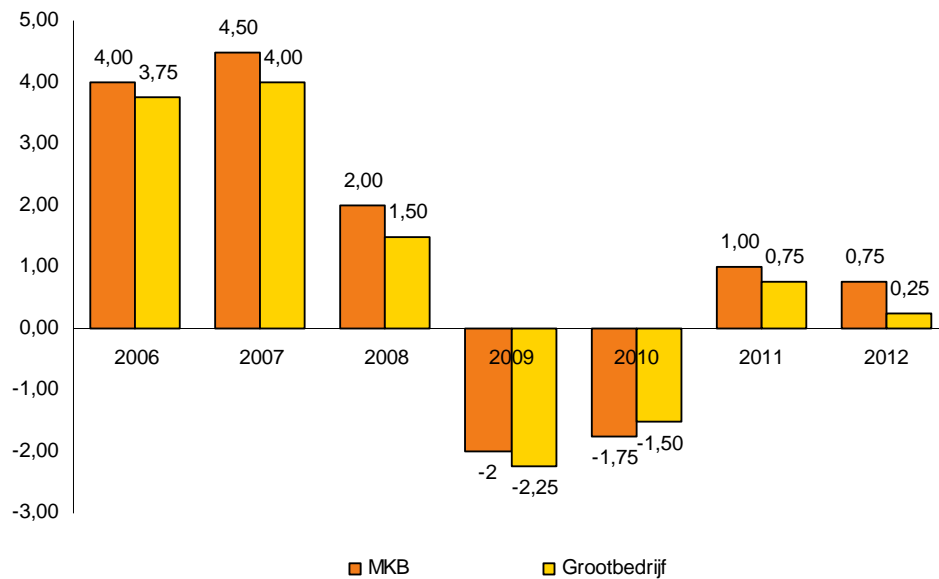
Bron: Prognose kerngegevens MKB, april 2011.

3.3 Werkgelegenheidsontwikkeling

In 2009 is het bedrijfsleven geconfronteerd met de gevolgen van de kredietcrisis, waardoor de vraag naar arbeid sterk terugliep. De daling van de werkgelegenheid liep ook nog door in 2010. Toch is het werkgelegenheidsverlies in het MKB, gezien de sterke afzetterugval, in de marktsector met ruim 135.000 personen relatief beperkt gebleven. Zoals uit de tabel is op te maken, is het werkgelegenheidsverlies in het MKB iets forsier uitgevallen dan in het grootbedrijf. Enerzijds zijn bedrijven door het voorzichtige economische herstel terughoudend met het

aantrekken van personeel. Anderzijds wordt getracht personeel zo lang mogelijk in dienst te houden met het oog op toenemende vraag. Door natuurlijk verloop en lage werkgelegenheidsdynamiek is de werkgelegenheid bij veel bedrijven teruglopen. Voor 2011 wordt, bij een voortzettend economisch herstel, weer een beperkt herstel van de werkgelegenheid voorzien. De werkgelegenheid zal toenemen met bijna 35.000 arbeidsplaatsen. Ook in 2012 zal de werkgelegenheid bij een verdere economische groei toenemen.

Figuur 3.5 Werkgelegenheidsontwikkeling van het MKB en het grootbedrijf in de totale marktsector* 2006-2012, mutaties t.o.v. voorgaand jaar in %



* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder de delfstofwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector. Het MKB bestaat uit bedrijven tot 100 werkenden. Het grootbedrijf bestaat uit bedrijven met 100 werkenden of meer.

Bron: Prognose kerngegevens MKB, april 2011.

Tabel 3.2 Werkgelegenheidsontwikkeling (aantal personen, arbeidsvolume) van het MKB en grootbedrijf in de totale marktsector*

	omvang 2010 (x 1.000)	2010	2011	2012
MKB				
- aantal personen	3.560,4	-1,75	1,00	0,75
- arbeidsvolume	2.835,0	-2,00	1,00	0,75
grootbedrijf				
- aantal personen	2.434,0	-1,50	0,75	0,25
- arbeidsvolume	1.960,0	-1,75	0,50	0,25
totale marktsector				
- aantal personen	5.994,3	-1,75	1,00	0,50
- arbeidsvolume	4.795,0	-1,75	0,75	0,50

* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder delfstoffenwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector.

Bron: Prognose kerngegevens MKB, april 2011.

Tabel 3.3 Werkgelegenheidsontwikkeling (aantal personen) van het MKB en grootbedrijf in de totale marktsector*

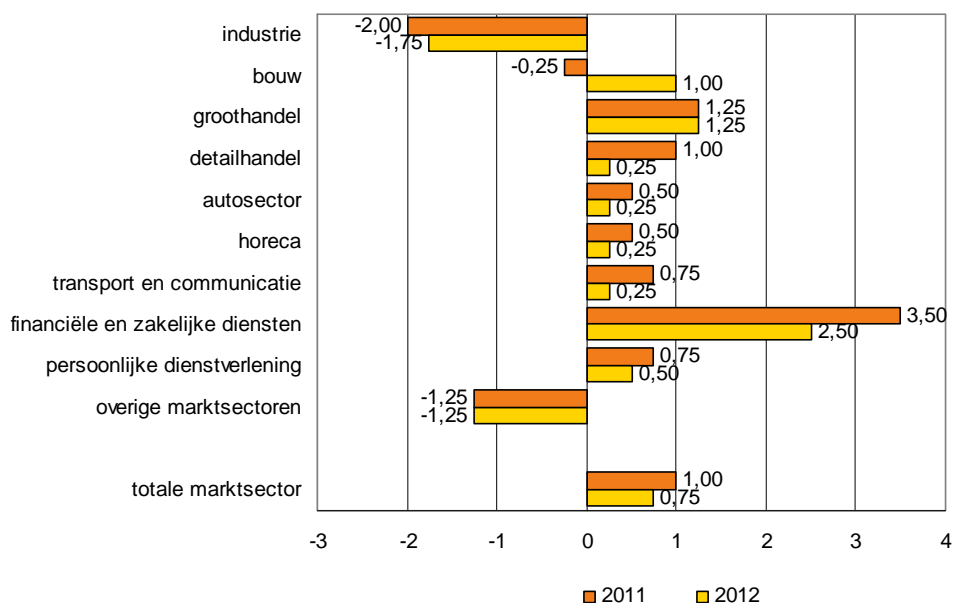
	omvang 2010 (x 1.000)	2009	2010	2011	2012
MKB	3.560	-69,5	-66,5	34,5	25,0
grootbedrijf	2.430	-59,0	-39,3	18,9	8,0

* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder delfstoffenwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector.

Bron: Prognose kerngegevens MKB, april 2011.

In 2010 is de werkgelegenheid in bijna alle marktsectoren gedaald. In 2011 zal in vrijwel alle sectoren weer een bescheiden groei zijn, uitgezonderd in de industrie en de bouw. De industrie ondervindt de internationale concurrentie in alle hevigheid en moet daarom uit kostenoverwegingen haar personeelsbestand aanpassen. De bouwproductie staat nog altijd sterk onder druk. Dit heeft gevolgen voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid in deze sector. In 2012 zal de werkgelegenheid ook in deze sector weer licht toenemen. De groei in de meeste sectoren zal echter bescheiden zijn. De zakelijke diensten springen er echter in positieve zin uit. Er is een grote vraag naar flexibele arbeidsrelaties. De vraag naar uitzendkrachten neemt flink toe.

Figuur 3.6 Werkgelegenheidsontwikkeling (personen) in het MKB in de marktsector in 2011 en 2012 naar sectoren, mutaties t.o.v. voorgaand jaar in %



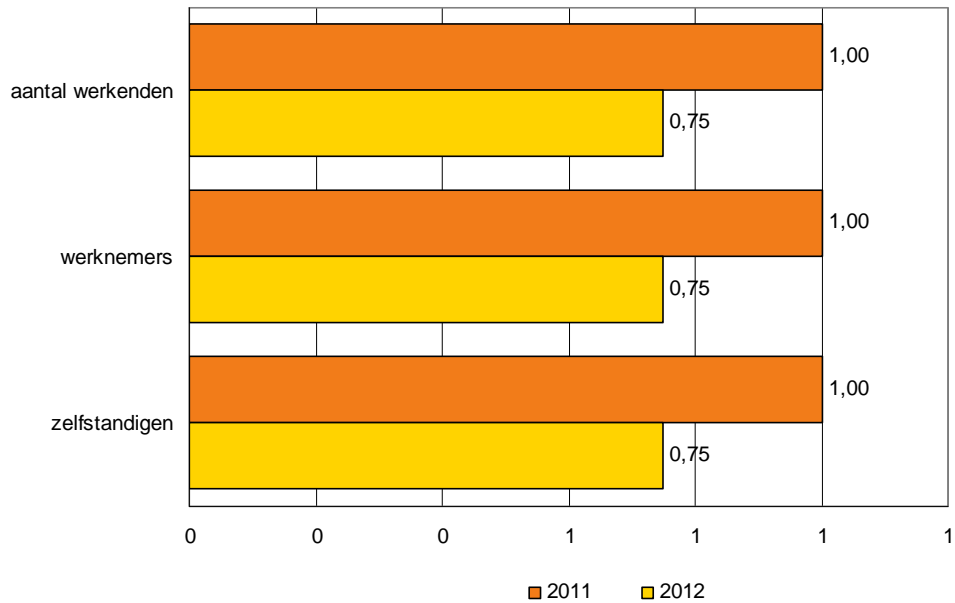
* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder de delfstofwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector.

Bron: Prognose kerngegevens MKB, april 2011.

Lichte groei van het aantal zelfstandigen

Het aantal zelfstandigen neemt sinds vorig jaar weer licht toe. In 2009 daalde het aantal zelfstandigen nog, vooral als gevolg van de economische crisis, waardoor veel zelfstandigen besloten de activiteiten te staken. Doordat het lastiger is om een vaste baan te vinden, kiest een deel van de mensen voor het zelfstandig ondernemerschap. Ook mensen die geconfronteerd zijn met een ontslag of betrokken zijn bij een reorganisatie, zoeken vaker naar mogelijkheden om toch aan het werk te blijven, bijvoorbeeld als ondernemer. Dit heeft vooral in de bouwsector en zakelijke dienstverlening plaatsgevonden, waardoor per saldo in 2010 het aantal zelfstandigen is toegenomen. Groei van zelfstandigen wordt veroorzaakt door de groep zelfstandigen zonder personeel (zzp), die primair zijn arbeid aanbiedt en werkt met weinig kapitaal. Dit is een groep werkenden die veelal ruime ervaring heeft als werknemer, maar vervolgens als zelfstandige aan het werk is gegaan. Een sterk stimulerend overheidsbeleid met onder andere belangrijke fiscale voordelen, bevordert de groei van het aantal zzp'ers. Ook de toegenomen maatschappelijke waardering voor het ondernemerschap is een belangrijke stimulans. Het risico's van het starten wordt door veel beginnende ondernemers beperkt door in deeltijd te starten of door een partner met een stabiel inkomen. Met een doorzettend herstel in 2011 en 2012 zal het aantal zelfstandigen verder toenemen. Verbeterde afzet- en winstperspectieven zijn hierbij een stimulans voor het zelfstandig ondernemerschap.

Figuur 3.7 Ontwikkeling werkgelegenheid naar werknemers en zelfstandigen (personen) in het MKB in de marktsector in 2011 en 2012 naar sectoren, mutaties t.o.v. voorgaand jaar in %

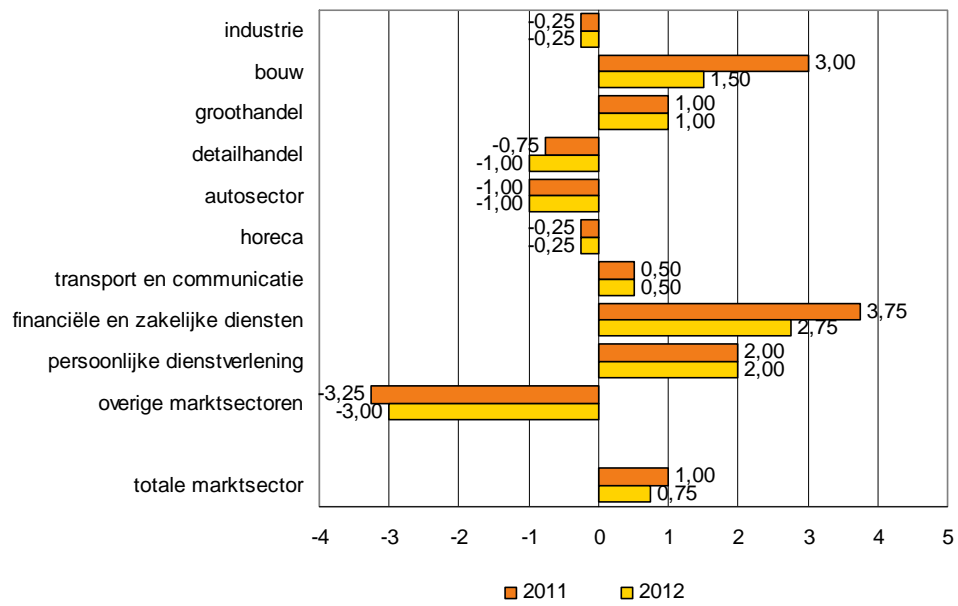


* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder de delfstofwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector.

Bron: Prognose kerngegevens MKB, april 2011.

In een aantal sectoren neemt het aantal zelfstandigen af. Dit geldt vooral voor de detailhandel, autosector en horeca. Dit zijn sectoren die worden gekenmerkt door verzadigde markten. Kostenbeheersing en schaalvergroting staan in deze sectoren centraal, waardoor er voor kleinere bedrijven en voor zelfstandigen minder plaats is. Zo wordt de autosector steeds meer gedomineerd door grote dealerbedrijven en is er in de detailhandel steeds minder plaats voor de speciaalzaak. De huidige conjunctuur versterkt deze trend naar schaalvergroting, waarbij de zelfstandigen en kleine bedrijven in een versneld tempo de markt verlaten.

Figuur 3.8 Ontwikkeling van het aantal zelfstandigen in het MKB in 2011 en 2012 naar sectoren, mutaties t.o.v. voorgaand jaar in %



* De marktsector bestaat uit het bedrijfsleven, zonder overheid, maar ook zonder de delfstofwinning, de verhuur en exploitatie van onroerend goed en de zorgsector.

Bron: Prognose kerngegevens MKB, april 2011.